

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un
tulkošanas nodaļas
un
Latvijas Tulku un tulkotāju
biedrības

Lasījumi
„Tulkotāja meklējumi un atradumi”

Rīga, 2015

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un tulkošanas nodaļa
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

Redaktori: asoc. prof. Arvils Šalme, *Dr. philol.*
lekt. Svetlana Koroļova, *Mg. philol.*
Marija Lapaine, *Mg. interpret.*

Vāka noformējumam izmantots Tatjanas Lapaines zīmējums

Rīga, 2015

PROGRAMMA

Datums: 2015. gada 11. decembris

Vieta: Rīga, Visvalža iela 4a, 204. auditorija

10.00-10.20 Konferences atklāšana.

LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļas vadītājs asoc. prof.
Arvils Šalme

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrības valdes locekle Marija Lapaine

10.20–12.00 1. sesija

10.20-10.40 Tiesiskās palīdzības lūgumu problemātika, tulkojot no latviešu valodas čehu valodā un no čehu valodas latviešu valodā. *Nadežda Kopoloveca*

10.40-11.00 Kalki latviešu medicīnas terminoloģijā. *Helēna Gizeleza*

11.00-11.20 Klīnisko pētījumu veidu nosaukumu lietojums tulkojumos latviešu valodā.
Brita Taškāne

11.20-11.40 Krievu īpašvārdu atveide latviešu valodā: Krievijas Federācijas valsts iestāžu nosaukumi. *Jekaterina Čelnova*

11.40-12.00 Les solutions phraséologiques dans les traductions du français vers le letton (Frazeoloģiskie risinājumi tulkojumos no franču valodas latviešu valodā).
Aleksandra Ļaučuka

12.00-12.20 Bankas tīmekļa vietnes tulkošanas īpatnības. *Madara Heidemane*

12.20-12.50 Kafijas pauze

12.50-15.00 2. sesija

12.50-13.10 Tulkošanas teorētiskie un praktiskie aspekti Žila Legardinjē romānā "Pilnīgs ku-kū!". *Ilze Fogeļe*

13.10-13.30 Проблемы перевода юридических текстов (Juridisko tekstu tulkošanas problēmas). *Ksenija Merenkova*

13.30-13.50 Vai pieļaujams vārda "personalizēt" lietojums latviešu valodā? *Ilze Laurinaite*

13.50-14.10 Metonīmija politiskajā diskursā. *Larisa Engelsonē*

14.10-14.30 Frazeoloģismi ar vārdu "skabarga". *Irina Peremota*

14.30-14.50 Strategies and Outcomes in Rendering the Lyrics of the Musical "Wicked" into German (Stratēģijas un rezultāti, tulkojot mūzikla „Wicked” libretu vācu valodā). *Aleksandrs Trafimovs*

14.50–15.00 Konferences noslēgšana

Tiesiskās palīdzības lūgumu problemātika, tulkojot no latviešu valodas čehu valodā un no čehu valodas latviešu valodā

Nadežda Kopoloveca

Latvijas Universitāte

nadezda.kopoloveca@inbox.lv

Referāta galvenais mērķis ir iepazīstināt ar juridisko tekstu tulkošanas īpatnībām no čehu valodas latviešu valodā un no latviešu valodas čehu valodā starpvalodu un starpkultūru komunikācijas aspektā.

Pēdējās desmitgadēs tulkojumzinātnes teorijā nostiprinājusies izpratne par tulkojumu kā vienu no valodu un kultūru mijiedarbības veidiem. Šāda pieeja ļauj uzskatīt, ka tulkošanas rezultātā tiek iegūts oriģinālteksta ekvivalents citā valodā. Tomēr ikviens tulkošanas jomas speciālists zina, ka šajā procesā pilnīgu atbilstību panākt ir praktiski neiespējami.

Pētījuma veikšanai izmantoti tiesiskās palīdzības lūgumi starp Latviju un Čehiju, noprotināšanu protokoli, liecinieku liecības, kā arī fragmenti no Latvijas un Čehijas krimināllikuma. Balstoties uz šo materiālu, tika pētītas juridisko tekstu tulkošanas metodes un paņēmieni, kas izmantoti ekvivalentu tulkojumu meklēšanai. Galvenā problēma – kā padarīt tulkojumu maksimāli atbilstošu oriģinālam, vienlaikus pārvarot grūtības, kas saistītas ar nacionālās kultūras reāliju tulkošanu. Sarežģīti ir pārtulkot vārdkopas, kas nav juridiski termini, tomēr šīs nozares tekstos ir bieži sastopamas.

Par valodas vienībām, kurām, tulkojot no latviešu valodas čehu valodā un no čehu valodas latviešu valodā, nepieciešama īpaša pieeja, var uzskatīt atšķirīgas etiķetes frāzes, ko parasti izmanto tiesiskās palīdzības lūgumu ievadā vai nobeigumā, dažādu iestāžu un reģistru nosaukumi, valsts teritorijā lietotie nosacītie apzīmējumi, tekstā neatšifrēti saīsinājumi, dažāda kriminālpārskatījumu un administratīvu pārskatījumu jautājumos izmantotā terminoloģija, Latvijas un Čehijas tiesu un tiesību praksē nepastāvošu reāliju apzīmējumi; atsevišķu dokumentu nosaukumi, salikti termini, kam nav analogu mērķa valodā.

Tulkojot daudzas no minētajām reālijām, ir jāmeklē ekvivalenti vai atbilstošākas vienības mērķa valodā, nereti jāpievieno tulkotāja komentārs vai jāizmanto aprakstošs tulkojums, tādējādi izvairoties no tiesību jomas reāliju nozīmes izkropļošanas. Šī problēma ir aktuāla arī tulkojot terminoloģiskus vārdu savienojumus – frazeoloģismus, kuru nozīmes saturā ietverts kulturoloģiskais komponents.

Kalki latviešu medicīnas terminoloģijā

Helēna Gizeleza

Latvijas Universitāte

helena.gizeleza@gmail.com

Strauja tehniskā un tehnoloģiskā attīstība nosaka nepieciešamību veidot terminus, ar kuriem varētu nosaukt jaunas parādības un aprakstīt pārmaiņas medicīnas nozarē. Valodas attīstība ir nebeidzams process, kurā nepārtraukti rodas jauni jēdzieni un termini, ar kuriem priekšmetus un parādības nosauc. Mūsdienās terminrade norit arvien straujāk un dinamiskāk, termini tiek izveidoti ļoti īsā laikā, bet no šī procesa atpaliek jaunu medicīnas terminu vārdnīcu, unificēta terminu reģistra un datubāzes izveide.

Pastāv viedoklis, ka terminoloģijā ir divi galvenie jaunu vārdu rašanās ceļi: darināšana savā valodā un aizgūšana (Butāne et al.: 2012, 224). Aizgūt var tieši, pārņemot citas valodas vārdu, vai netieši – jauna vārda darināšanā izmantojot citas valodas semantisko un strukturālo paraugu, tātad, veidojot kalku.

Kalki ir citvalodu vārdu, izteicienu vai frāžu aizguvumi, burtiski tulkojot atbilstošās valodas vienības otrā valodā. Kalki rodas gadījumos, kad strauji palielinās tiešo aizguvumu skaits no citām valodām kādā zinātnes nozarē. Arī medicīnā jaunu metožu un tehnoloģiju apzīmēšanai izmanto vārddarināšanas kalkus. Šādi tiek veidoti gan atsevišķi vārdi, gan arī vārdkopas.

Ekscerpētā materiāla analīze parāda, ka kalkēšana ir viens no izplatītākajiem medicīnas terminu veidošanas paņēmieniem. Tomēr attiecīgajam kalkam aizgūšanas brīdī jābūt neaizstājamam, un kalkēšanas rezultātā ir jāiegūst tāds termins, kas organiski iekļautos receptorvalodā. Kalku lietošana ir rūpīgi jāizvērtē, jo neveiksmīgi aizgūti kalki piesārņo receptorvalodu un ir izjūtami kā sveši, nepiemēroti un nevajadzīgi elementi.

Klīnisko pētījumu veidu nosaukumu lietojums tulkojumos latviešu valodā

Brita Taškāne

Latvijas Universitāte

brita.taskane1@gmail.com

Valsts valodas centra publicētie terminoloģijas saraksti (tostarp arī farmācijas terminu saraksts) tika izveidoti, lai veicinātu saskaņotu terminoloģijas lietojumu attiecīgās nozares institūcijās un tehniskajos tulkojumos. Saskaņota terminoloģijas izstrāde ļauj novērtēt katra termina piemērotību jēdzienam, atbilstību zinātniskā termina prasībām un valodas normām, kā arī atbrīvoties no liekajiem sinonīmiem (Skujiņa: 1993).

Ar klīnisko pētījumu veidu terminoloģiju jāsastopas, tulkojot zāļu aprakstus un lietošanas instrukcijas. Meklējot terminu ekvivalentus latviešu valodā VVC terminoloģijas datubāzē un farmācijas terminu sarakstā, kā arī M.Baltiņa grāmatā „Lietišķā epidemioloģija” (2003), rodas atsevišķas neskaidrības daudzu terminu sinonīmu un dažādo ieteikumi dēļ.

Šī darba mērķis ir apskatīt klīnisko pētījumu veidu nosaukumu lietojumu zāļu aprakstu un lietošanas instrukciju tulkojumos (no angļu valodas latviešu valodā) un citos internetā pieejamos dokumentos, kas saistīti ar cilvēkiem un dzīvniekiem paredzētām zālēm. Ir apskatīti šādi termini: atklāts (brīvs), nekontrolēts, kontrolēts (salīdzinošs), paralēlu grupu, krustenisks, sapārots, randomizēts (nejaušināts), akls, dubultakls, dubultmaskēts, vienkārši maskēs un daudzcentru (multicentru) pētījums.

Izvēlētajos avotos, respektīvi, VVC terminoloģijas datubāzē, farmācijas terminu sarakstā un M.Baltiņa grāmatā atsevišķiem terminiem (*single blind, double blind, multicentre*) tiek piedāvāti dažādi ekvivalenti latviešu valodā. Nosaukums *double blind* zāļu aprakstos tiek bieži tulkots kā dubultmaskēts – termins, kas, vadoties pēc M.Baltiņa definīcijas (2003: 218–220), nav atsevišķs pētījuma veids, bet gan tehnisks paņēmiens slepeniskošanai un atbilst angļu valodas terminam *double-dummy trial* nevis *double-blind*. Turklāt terminam *double blind* vai *double blinding trial* ir atrodami trīs sinonīmi, ko piedāvā VVC terminu saraksts, un divi dažādi varianti latviešu valodā, ko piedāvā VVC terminoloģijas datubāze (dubultmaskēts) un M.Baltiņš (dubultakls). Var konstatēt, ka šo atsevišķo terminu lietojumā latviešu valodā nav vienprātības. Pārējo terminu lietojums zāļu aprakstos lielā mērā atbilst VVC datubāzē un sarakstā publicētajiem terminiem, kā arī tiem, kuri atrodami M.Baltiņa grāmatā.

**Krievu īpašvārdu atveide latviešu valodā:
Krievijas Federācijas valsts iestāžu nosaukumi**

*Jekaterina Čelnova
Latvijas Universitāte
jchelnova@gmail.com*

Tulkojot lietišķus un juridiskus dokumentus no krievu latviešu valodā, bieži jāsakaras ar grūtībām, kā atveidot dažādus Krievijas valsts un pašvaldību iestāžu nosaukumus. Krievu īpašvārdu latvisko atdarinājumu rakstībā joprojām ir sastopamas nekonsekvences. Vairums krievu valodas īpašvārdu viegli pakļaujami kādam vienam atdarināšanas principam, kad ir runa par vispārpieņemtiem nosaukumiem.

Gan Krievijas Federācija, gan Latvijas Republika pieder pie romāņu-ģermāņu tiesību saimes, tātad valsts varas iestāžu sistēma ir samērā līdzīga un nosaukumus var tulkot pēc analogijas ar Latvijas Republikas valsts iestāžu nosaukumiem. Lai izvairītos no pārpratumiem un tulkotāja viltus draugiem, jāpievērš uzmanība konkrētas iestādes funkciju un pakļautības aprakstam valodā.

Atveidojot Krievijas Federācijas valsts un pašvaldību iestāžu nosaukumus, var izmantot krievu īpašvārdu atveides vispārīgos principus vai balstīties uz noteiktām likumsakarībām, kas nosaka, kādā secībā kārtojami vārdi nosaukumā. Izpētot dažādus valsts un pašvaldību iestāžu nosaukumus, tika noteikts, ka avottekstā vārdu secība pārsvarā ir no konkrētas teritoriālas iestādes līdz pilsētas vai valsts nosaukumam, savukārt tulkojumā vārdu secība ir no valsts vai pilsētas nosaukuma līdz konkrētas teritoriālas iestādes nosaukumam. Šādos salikumos jāpievērš arī uzmanība saīsinājumu tulkošanai, lielo sākumburtu lietošanai un apdzīvoto vietu atveides principiem.

Les solutions phraséologiques dans les traductions du français vers le letton

*Aleksandra Ļaučuka
Latvijas Universitāte
liauchuka@gmail.com*

Les expressions à l'origine biblique ou antique posent rarement des problèmes de traduction, parce qu'elles existent dans les deux langues.

La traduction mot-par-mot d'un figement source peut s'avérer une belle tournure métaphorique, compréhensible pour le lecteur cible.

La traduction d'un figement ne se limite pas à trouver un équivalent pour tous les cas; le figement source se traduit par une variété des phraséologismes cible selon le contexte

Les argotismes servent assez bien aux traducteurs, permettant à transférer le sens source sans figement, mais avec l'ambiance.

Il existe des traducteurs qui soulèvent les problèmes phraséologiques français-letton presque à cent pourcent dans le cadre d'une œuvre littéraire; ce qui démontre l'importance des compétences, du contexte, etc.

Bankas tīmekļa vietnes tulkošanas īpatnības

Madara Heidemane
Latvijas Universitāte
madara.heidemane@gmail.com

Banku pakalpojumi ieņem svarīgu lomu cilvēku ikdienā, tādēļ šīs jomas precīza leksikas atveide vai, gluži otrādi, neprecīzs tulkojums var radīt nopietnas sekas. Referātā ir apskatīta Rietumu Bankas mājaslapa (www.rietumu.lv), kas tulkota krievu, angļu, franču, vācu un ķīniešu valodā, un pievērsta uzmanība sadaļai “Konti un norēķini” trīs valodās – latviešu (to pieņemot par oriģinālu), angļu un franču valodā. Šī sadaļa izvēlēta, jo tajā ir atspoguļots viens no plašāk izmantotajiem banku pakalpojumiem. Lapas daļām “Konti un norēķini” jeb “Konti un maksājumi”, jeb “Konti” (pirmās neprecizitātes jau nosaukumā) ir četras apakšsadaļas.

Jau pirmajā apakšsadaļā var konstatēt to, ka, visticamāk, tulkojums no latviešu valodas ir veikts angļu valodā, un tad no angļu valodas franču valodā, nevis abās svešvalodās no latviešu valodas. Būtiskas atšķirības ir arī abos mērķvalodas tekstos.

Latviešu valodas tekstā jeb oriģināltekstā ir sastopamas stila kļūdas. Tulkojumā angļu valodā ir novērojama dažādu reģistru sajaukums, piemēram, “*are eligible to open accounts*” un “*you can manage your accounts*”. Tāpat ir gramatikas kļūdas un interpunkcijas kļūdas, kā arī vietām teikuma uzbūve ir neloģiska. Ir izlaists teksts, tulkojumā tiek ignorēti terminu atveides principi.

Iespējams, ka teksts franču valodā ir tulkots no angļu valodas. Vērojamas neprecizitātes terminu atveidē un lietojumā. Svešvalodā rakstītā informācija ir daudz vispārinātāka nekā latviešu valodā.

Kopumā var secināt, ka atšķirības tulkojumos var aplūkot trīs kategorijās: 1) terminoloģijas neprecizitātes, bieži izvēloties aprakstus vai arī nepiemērotus terminus, 2) vārdu un teksta izlaidumi vai valodas elementu aizstāšana ar citu informāciju, 3) katra teksta jēdzienu lietojuma nekonsekvence.

Visās valodās publicētajos tekstos sastopamas arī drukas, gramatikas un stila kļūdas. Jāmin arī tas, ka tekstos ir fragmenti, kas neparādās kādā citā paralēli tulkotajā tekstā. Tādā veidā iespējams, tiek uzrunāta citas valsts auditorija un līdz ar to – arī cita finanšu tirgus klients.

Проблемы перевода юридических текстов

Ксения Меренкова

Латвийский Университет

kmerenk@gmail.com

Перевод юридических текстов значительно отличается от перевода любых других текстов. Переводя юридический текст, переводчику необходимо учитывать не только языковые средства выражения исходного и целевого языка, но и особенности правовой системы государства. Проблемы перевода юридических текстов связаны не только с уровнем сложности самого текста, но во многом зависят от того, к какой правовой системе, и в более широком смысле – к какой правовой семье принадлежит текст. То есть, переводчик всегда должен помнить о существовании так называемой правовой семьи.

Немецкий теоретик Петер Сандрини считает, что переводчик не переводит юридические документы с одного языка на другой, а скорее переносит их из одной правовой системы в другую.

В современном мире четко различаются четыре правовые семьи: романо-германская (континентальная); англосаксонская (семья общего права); арабская (мусульманская); африканская (семья обычного права).

Важно понимать, что степень сложности перевода будет зависеть от того, к какой правовой семье принадлежат исходный и целевой тексты. То есть, если исходный и целевой языки текста относятся к одной правовой семье, то такой перевод доставит меньше трудностей переводчику.

На сегодняшний день многие конференции посвящены особенностям юридического языка и переводу юридических текстов, но пока что не существует какой-то определенной методики, которая бы давала четкие инструкции перевода юридических текстов.

Переводя юридический текст, переводчику приходится сталкиваться сразу с двумя правовыми системами - исходного языка и целевого языка, таким образом, ему необходимо знать их отличия и уметь соотнести их в переводе.

Несмотря на то, что Латвия входит в состав ЕС и её сотрудничество с другими странами становится все более тесным, перевод юридического текста с английского на латышский может доставить немало трудностей.

В континентальной Европе обязательственное право представляет собой составную часть гражданского права, в свою очередь, для англосаксонской правовой системы такое деление нехарактерно. Профессиональный переводчик должен иметь это в виду, чтобы не ввести в заблуждение читателя, который может быть не знаком с такими тонкостями.

Опираясь на вышесказанное, можно сделать вывод, что переводчик юридических текстов должен быть не только знатоком родного и иностранного языков, он также должен обладать фоновыми знаниями и хорошо ориентироваться в юридической терминологии.

Tulkošanas teorētiskie un praktiskie aspekti

Žila Legardinjē romānā "Pilnīgs ku-kū!"

Ilze Fogle

Latvijas Universitāte

ilzefogle@inbox.lv

Latviešu valodas rakstu valodu līdz 19. gs. vidum veidoja gandrīz tikai tulkojumi, un tulkotās daiļliteratūras apjoms latviešu valodā vienmēr ir pārsniedzis oriģinālliteratūras skaitu. Latviešu valodas veidošanās procesā liela nozīme ir bijusi tulkojumiem, piemēram, Bībeles tulkojumam, Rainim – Gētes "Fausta" latviskotājam (Veisbergs 2013: 373). Latviešu valodas attīstību ir ietekmējusi vācu, krievu un angļu valoda. 19. gs. otrajā pusē 70 % darbu tika tulkoti no vācu valodas, 8 % no krievu valodas, 7 % no angļu valodas. Šāda valodu mijiedarbība veicina valodas izjūtu un manāma gramatiskās un semantiskās pārmaiņās. Nav nepieciešams uzspiest vienas valodas normas citai valodai, īpaši, ja avotvaloda tiek uzskatīta par prestižāku nekā mērķvaloda. Pagātnē tulkojumi tika veikti, lai "izglītotu" mērķvalodu, līdz tika pieņemts, ka tā ir sasniegusi tādu pašu līmeni kā avotvaloda (Lefevers, 1994: 16).

Mūsdienās tulkošana netiek uzskatīta par lingvistisku pārnesi, bet gan par komunikāciju starp dažādām kultūrām (Zauberga 2004: 175). Tulkotāji gandrīz nekad netulko vārdus vai teikumus, viņi tulko teksta "gabalus", kas tiek saukti par tulkošanas vienībām. Praksē tulkotājs izvēlas sev atbilstošu teksta fragmentu – tādu, ar kuru ir ērti strādāt. Tulkošanas procesā šie teksta gabali nav izolēti: strādājot tulkotāji atgriežas pie iepriekšējiem vai dodas pie nākamajiem fragmentiem un visā tulkošanas procesā patur prātā teksta vēstījumu. Pieņemot lēmumus, tulkotājam jāatceras, ka viņa pirmais uzdevums ir radīt oriģinālu, kas saprotams auditorijai, kurai viņi tulko. Viņam ir jābūt par starpnieku starp lasītāju un tekstu. Ideālā gadījumā tulkotājam jāspēj nodot lasītājam gan avotteksta semantiskā informācija, gan vēstījums (Lefevers 1994: 18).

Daiļliteratūras uzdevums ir ne tikai nodot informāciju lasītājam, bet arī pildīt estētisko funkciju. Tulkojot Žila Legardinjē romānu, saskāros ar autora individuālo izteiksmes veidu, tēlainiem izteiksmes līdzekļiem – metaforām, ironiju, simboliem, personifikāciju, alūzijām u.c. Risinot problēmas, kas radās tulkošanas procesā, piemēram, personvārdu atveide, kas ietver alūziju, reģistra maiņa, citas svešvalodas (vācu un itāļu valoda) atveide, mēģinot saglabāt oriģināla nokrāsu, poētismus, tulkoju to tā, lai teksts spētu funkcionēt autonomi no oriģināla un atbilstu tam, ko sagaida lasītājs (Zauberga 2004: 31). Ņemot vērā minētās problēmas, jāmin itāļu rakstnieka, tulkotāja, semiotiķa Umberto Eko teiktais, ka tulkošana nav saistīta tikai ar valodas zināšanām, bet arī ar starptekstuālo, psiholoģisko un naratīvo kompetenci (*narrative competence*) (Eko 2001: 13).

Vai pieļaujams vārda “personalizēt” lietojums latviešu valodā?

*Ilze Laurinaite
Latvijas Universitāte
ilze.lauri@gmail.com*

Verbs “personalizēt” ir leksiskais kalks, kas darināts pēc angļu vārda “personalize” parauga. Tas nav fiksēts nevienā drukātajā svešvārdu vai angļu-latviešu tulkojošajā vārdnīcā. Arī latviešu literārās valodas vārdnīca internetā *Tezaurs* nepiedāvā šī vārda definīciju. Vārds ir atrodams internetā vārdnīcā *Letonika.lv* kā vārda “personalize” tulkojums – “personificēt,” “iemiesot”. Angļu valodas vārdam šī nozīme tiek piedāvāta tikai kā trešā. LZA terminu vārdnīca un EuroTermBank atrodams tikai specifiski ar IT jomu saistīts tulkojums “personalizēt”, “personalizēšana”, “personalizēts”, ko piedāvā Microsoft Terminology komisija.

Aplūkojot meklēšana rezultātus internetā, redzams, ka “personalizēt” un tā atvasinājums “personalizēts” tiek lietots ne tikai ar IT jomu saistītos tekstos, bet arī reklāmās, mājas lapu tekstos, dokumentu tulkojumos EUR-lex. Šajos gadījumos novērojama vārda leksiskās nozīmes paplašināšanās donorvalodas vārda ietekmē. Vai tas ir pieļaujams? Vai šādi lietots “personalizēt” nenonāk konfliktā ar tādiem latviešu literārajā valodā lietotiem vārdiem kā “individuāls” un “individualizēt”, “personāls” un “pielāgot”? Varbūt tas bagātina valodu un rada stilistisku daudzveidību? Un kas var izvērtēt, vai latviešu valodā vispār nepieciešams lietot šādu vārdu tā paplašinātā nozīmē?

Pētījuma praktiskajā daļā tiek analizēti konkrēti piemēri, kuros lietots vārds “personalizēt” un tā atvasinājums “personalizēts”, izvērtējot, kādā nozīmē tie izmantoti, un vai būtu iespējams tos aizvietot ar literārajā valodā jau pieņemtiem vārdiem.

Metonīmija politiskajā diskursā

Larisa Engelsonē

Latvijas Universitāte

Larisa.engelsonē@gmail.com

Šis referāts tiek veltīts metonīmijai kā tēlainās izteiksmes līdzeklim. Metonīmija ir nozīmes pārnēsums, kurā izpaužas sakars starp priekšmetiem. Vārda vai teiciena aizstāšana ar kādu citu vārdu vai teicienu, ar kuru tas ir cieši saistīts.

Metonīmija ļauj taupīt valodas līdzekļus un palīdz adresātam identificēt runas priekšmetu, pievēršot uzmanību kādai raksturīgākai pazīmei. Izvēlēta pazīme no uztveres viedokļa parasti ir visvieglākais ceļš uz nosaucamo lietu vai parādību. Kognitīvajā lingvistikā metonīmija tiek uzskatīta arī par domāšanas paņēmienu.

Politiskajā diskursā metonīmija tiek lietota kā retorisks paņēmiens, kas veicina politisko jēdzienu un situācijas izpratni, pastiprina izteikuma nozīmi.

Referāta mērķi ir raksturot, kādiem nolūkiem tiek izmantotas metonīmijas, kā tās tiek lietotas politiskajā diskursā, noskaidrot, kādi metonīmiskā pārnēsuma veidi atrodami plašsaziņas līdzekļos, parādīt nemotivēto metonīmiju lietojumu.

Referātā tiek izmantoti materiāli no dažādām Latvijas tīmekļa vietnēm.

Frazeoloģismi ar vārdu “skabarga”

Irina Peremota
Latvijas Universitāte
irina.peremota@gmail.com

Viena no sarežģītākām parādībām, ar kuru jāsasopas tulkošanas procesā, ir frazeoloģismi. Mutiskajā tulkošanā frazeoloģismi var sagādāt lielas grūtības, īpaši tajos gadījumos, ja tie lietoti izvērstā metaforā, divkāršā aktualizācijā vai zeigmas formā. Nereti grūtības sagādā identificēt frazeoloģismus vārdnīcā, jo tiem ir raksturīga polisēmija, sinonīmija, variantums un okazionāls lietojums.

Pētījuma teorētiskā daļa dod ieskatu dažādos frazeoloģismu lietošanas veidos.

Pētījuma praktiskajā daļā, izmantojot laikraksta Diena izdevuma arhīvu no 1997. līdz 2015. gadam, ir izvēlēti vārdu savienojumi ar pārnestu nozīmi, kuros ir vārds *skabarga*. Šīs vārdkopas ir analizētas kontekstā, un uz šo piemēru pamata ir apskatītas iepriekšminētās frazeoloģijas parādības.

Pētījuma piemēri var palīdzēt tulkam orientēties sarežģītu frazeoloģismu lietojumā un ikdienas darbā noteikt frazeoloģismus, atrast to pamatformas vārdnīcās, saprast nozīmes un pēc iespējas precīzāk atveidot frazeoloģismus tulkojumā.

Strategies and Outcomes in Rendering the Lyrics of the Musical “Wicked” into German

Aleksandrs Trafimovs

Latvijas Universitāte

aleksandrs.trafimovs@gmail.com

Translation of versified text offers some extra challenge on top of every other problem that ensues from the Source Text being a work of art, thus expressive in nature (according to Reiss). It is for this reason that such translations are of particular interest for research, and also the subject of inquiry in this project.

The goal was to observe the choice of strategies in the German translation of the lyrics of a Broadway musical “Wicked: The Untold Story of the Witches of Oz”. A comparative analysis was carried out in order to reverse-engineer the reasons behind these choices, to identify the method according to which the translation was carried out, and to assess the effects of these factors upon the Target Text.

To summarize the results, the translation method was identified as very close to ‘adaptation’ (by Newmark’s definition), but with such variable a degree so as to allow literal translation at times. A vast range of translation strategies was observed of syntactic, semantic and pragmatic nature (according to Chesterman’s taxonomy). On the large scale their choice was seen as serving to meet the main requirement: to enable setting the German lyrics to the same music perfectly (matching the syllabic count and rhyming schemes) without obstructing the flow of the story. Retaining the tropes and imagery was given less priority: many were heavily reworked, omitted or substituted.

Subjective as it may be, the artistic value was not assessed to have suffered from such approach, since the text is by far not the only medium in the musical, it was neatly adapted to link with and support other media (such as the score). This considered, the purpose of this translation was seen as fully achieved, and the choices justified.